

Vlaanderen
is erfgoed

TOPSTUKKEN

Duiding bij het Topstukkendecreet
en de Topstukkenlijst

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

vlaanderen.be/cjm

Bent u eigenaar, bezitter of houder van een topstuk? In deze brochure geven we uitleg over de bescherming van cultuurobjecten door het Topstukkendecreet en de opname ervan in de Topstukkenlijst. We lichten ook toe aan welke regels u gebonden bent bij een voorlopige of definitieve bescherming van uw cultuurobject.

WAT ZIJN TOPSTUKKEN?

Met het Topstukkendecreet¹ beschermt de Vlaamse overheid cultuurobjecten die **waardevol** of **belangrijk** zijn voor de Vlaamse Gemeenschap.

Een cultuurobject kan zowel een **roerend goed** als een **verzameling** zijn. Het geldt als topstuk als het door zijn archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap als **zeldzaam** en **onmisbaar** wordt beschouwd.

Zeldzaam betekent dat er zich weinig andere gelijke of gelijksoortige voorwerpen of verzamelingen in dezelfde staat in Vlaanderen bevinden.

Onmisbaar betekent dat het voorwerp of de verzameling ten minste een of meer van de vier volgende eigenschappen bezit:

- een **bijzondere waarde voor het collectieve geheugen**: het voorwerp of de verzameling heeft een duidelijke herinnering aan onder meer aan personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening in Vlaanderen;
- een **schakelfunctie**: het voorwerp of de verzameling vormt een relevante schakel in een ontwikkeling die belangrijk is voor de evolutie van de kunst, de cultuurgeschiedenis, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening;
- een **ijkwaarde**: het voorwerp of de verzameling vormt een belangrijke bijdrage aan het onderzoek of de kennis van andere belangrijke voorwerpen van de kunst, de cultuur, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschap;
- een **bijzondere artistieke waarde**: dit criterium duidt op het artistieke belang van het voorwerp of de verzameling in vergelijking met de gekende kunstproductie.

¹ Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

WAT IS DE TOPSTUKKENLIJST?

Het Topstukkendecreet verplicht de Vlaamse Regering een **lijst** van cultuuroederen op te stellen die wegens hun archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap moeten worden behouden (Topstukkenlijst). Het gaat om cultuuroederen die voor de Vlaamse Gemeenschap als **zeldzaam** en **onmisbaar** worden beschouwd.

De notie 'topstukken' omvat alle roerende goederen en verzamelingen die beantwoorden aan de voorwaarden 'zeldzaam en onmisbaar' van het Topstukkendecreet, **ongeacht of ze al dan niet in de Topstukkenlijst werden opgenomen**.

HOE WORDT DE TOPSTUKKENLIJST OPGESTELD?

De **Topstukkenlijst** wordt door de minister van Cultuur opgesteld, op basis van de adviezen van een gespecialiseerde commissie (de **Topstukkenraad**), waarin zowel personen uit de erfgoedinstellingen als verzamelaars en mensen uit de kunsthandel vertegenwoordigd zijn. Zij beoordelen in welke mate een cultuuroed zeldzaam en onmisbaar is.

Cultuuroederen die in de **Topstukkenlijst** zijn opgenomen, vallen onder de bescherming van het Topstukkendecreet. Cultuuroederen die niet in de lijst zijn opgenomen, maar die wel aan de criteria voor topstukken voldoen (zoals omschreven in het Topstukkendecreet), mogen niet zonder toelating buiten de Vlaamse Gemeenschap worden gebracht.

De opname van een cultuuroed op de **Topstukkenlijst** gebeurt in twee stappen.

1. De eerste stap is de **voorlopige opname** van het cultuuroed op de lijst. Als de overheid weet wie de rechthebbenden zijn, brengt ze hen hiervan rechtstreeks op de hoogte. Als de overheid alleen een contactpersoon kent van wie ze vermoedt dat die wel op de hoogte is van de eigendomsrechtelijke situatie van het goed, vraagt ze die tussenpersoon om de voorlopige opname aan de eigenaar, de bezitter of de houder mee te delen. Die beslissing wordt ook in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.
2. Uiterlijk negen maanden na de bekendmaking van de voorlopige opname in het Belgisch Staatsblad beslist de minister van Cultuur om het voorlopig beschermde voorwerp of de voorlopig beschermde verzameling al dan niet **definitief in de Topstukkenlijst** op te nemen. Dat doet hij na overweging van de eventuele reacties en opmerkingen van de rechthebbenden en na advies van de Topstukkenraad. Die beslissing wordt aan de rechthebbenden bezorgd en in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd (conform de procedure bij de voorlopige opname).

Voor cultuuroederen die voorlopig in de lijst zijn opgenomen gelden dezelfde beschermingsvoorschriften als voor cultuuroederen die definitief zijn opgenomen.

NA DE OPNAME: REGELS ROND BESCHERMING, MELDING, UITVOER, FYSIEKE INGREPEN

Het Topstukkendecreet legt van uit het gemeenschapsbelang een aantal **verplichtingen** op aan de eigenaar, bezitter en houder van een beschermd cultuurogoed. Tegelijkertijd biedt het expliciete **garanties** voor de eigendoms- en bezitsrechten die op het beschermde cultuurogoed rusten.

Het Topstukkendecreet ziet de (privé-)eigenaar als **partner** in het streven naar het behoud van het cultureel erfgoed. Daarom voorziet het Topstukkendecreet voor **definitief** in de lijst opgenomen cultuurogoederen ook een subsidieregeling voor fysieke ingrepen (digitalisering, conservatie en restauratie).

1. Beschermingsvoorschriften

De beschermingsmaatregelen van het Topstukkendecreet gaan voor u als eigenaar, bezitter of houder van het topstuk onmiddellijk in vanaf de datum van het aangetekend schrijven met kennisgeving van de voorlopige en definitieve bescherming van het beschermde cultuurogoed en **gelden ten aanzien van iedereen** van zodra de beslissing tot opname in de lijst in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd wordt.

De overheid verwacht van u als eigenaar, bezitter of houder van een beschermd voorwerp dat u het cultuurogoed in goede staat bewaart.

Als een **goede huisvader** moet u het verval of de beschadiging van het topstuk voorkomen, onder meer door:

- tijdig maatregelen te nemen om een geschikte en stabiele bewaaromgeving voor de beschermde voorwerpen te garanderen, zoals door gepaste klimaatregeling, door het vermijden van water- en lichtschade als door het weren van stof, ongedierte en schimmels;
- de nodige maatregelen rond beveiliging en veiligheid te nemen, zoals brand- en inbraakpreventie, regelmatig nazicht op het onderhoud, voorzieningen tegen breuk-, stoot- of andere schade bij de opberging of presentatie, de nodige voorzichtigheid en zorgvuldigheid bij verplaatsing, verpakking en transport;
- elke schade te melden;
- geen fysieke ingrepen op de beschermde voorwerpen uit te voeren of te laten uitvoeren, tenzij er voor die ingrepen vooraf toestemming werd verleend door de Vlaamse Regering.

Dankzij de bescherming als topstuk kunt u deskundig advies inwinnen over het in goede staat bewaren van uw topstuk. Daarvoor kunt u terecht bij: FARO 02 213 10 70 • info@faro.be

2. Verplichte meldingen

Melden van de opname aan derden

Uiterlijk 20 dagen na kennisgeving van de voorlopige en definitieve opname van het cultuurobject in de Topstukkenlijst moet u als eigenaar, bezitter of houder van deze goederen of verzamelingen de eventuele andere rechthebbenden van het beschermde cultuurobject (eigenaar, bezitter of houder) per aangetekend schrijven van deze voorlopige en definitieve opname op de hoogte brengen. U bezorgt ons dan een kopie van uw kennisgeving.

Melden van het statuut van het beschermd cultuurobject bij toekennen rechten hierop

Voor u aan een derde rechten toekent op een beschermd cultuurobject, moet u als eigenaar, bezitter of houder aan die derde melden dat het voorwerp krachtens het Topstukkendecreet beschermd is.

Zo moet u bij eigendomsoverdracht aan de koper melden dat het cultuurobject opgenomen is in de **Topstukkenlijst** van de Vlaamse Gemeenschap en als dusdanig onder de bescherming van het Topstukkendecreet valt.

Melden van wijzigingen in de situatie van het beschermd cultuurobject

Als eigenaar, bezitter of houder van een beschermd voorwerp moet u het Departement Cultuur, Jeugd en Media ook op de hoogte brengen van de wijziging van bewaarplaats (inclusief verplaatsingen binnen dezelfde locatie), de verdwijning of het tenietgaan, en van alle wijzigingen in de fysieke staat en het rechtsstatuut van het beschermde voorwerp, ook als die niet te wijten zijn aan uw eigen handelen.

3. Voorafgaande toelating voor fysieke ingrepen

Als eigenaar, bezitter of houder van een beschermd cultuurobject moet u voor elke **fysieke ingreep op het beschermde voorwerp** voorafgaand toelating vragen aan het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

4. Voorafgaande toelating voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen

Als u een topstuk **buiten de Vlaamse Gemeenschap wilt brengen**, dan moet u daarvoor voorafgaand toelating vragen aan de Vlaamse Regering.

Wilt u een topstuk **definitief** buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen, dan heeft u ook hier vooraf een toelating voor nodig. Deze verplichting geldt zowel voor de in de Topstukkenlijst opgenomen topstukken als voor de topstukken die niet in de Topstukkenlijst werden opgenomen maar die beantwoorden aan de voorwaarden 'zeldzaam en onmisbaar' van het Topstukkendecreet.

De weigering van de gevraagde toelating verplicht de Vlaamse overheid om een aanbod tot aankoop te formuleren tegen de internationale marktwaarde van het topstuk, zo niet vervalt de weigering tot uitvoer. Als eigenaar kunt u echter nooit verplicht worden tot een verkoop tegen uw wil.

Wilt u een officiële bevestiging dat het roerend goed of de verzameling waarvan u eigenaar, beheerder of bewaarder bent **geen topstuk in de zin van het Topstukkendecreet is**, dan kan u een hiervoor een certificaat aanvragen.

5. Subsidieregeling voor fysieke ingrepen

Voor conservatieve of restauratieve ingrepen aan topstukken kunt u een subsidie krijgen van de Vlaamse overheid. Deze subsidieregeling geldt pas vanaf het moment waarop het cultuurobject **definitief** in de lijst wordt opgenomen.

6. Relatie met de monumentenwetgeving

Als het topstuk al beschermd is op basis van de regelgeving die de gewesten hebben uitgevaardigd ter bescherming van het onroerend cultureel erfgoed (de monumentenwetgeving), gelden de beschermingsvoorschriften (punt 1), de verplichting van voorafgaande toelating voor fysieke ingrepen (punt 3) en de subsidieregeling voor fysieke ingrepen (punt 5) niet, tenzij de Vlaamse Regering anders bepaalt. In dat geval zijn de voorschriften van de monumentenwetgeving van toepassing. De verplichte meldingen (punt 2) en de voorafgaande toelating voor het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen (punt 4) blijven wel van toepassing.

VERTROUWELIJK KARAKTER VAN DE INFORMATIE

Het Topstukkendecreet verplicht de overheid en haar medewerkers tot discretie: de bewaarplaats van het stuk en de identiteit van de privé-eigenaar, -bezitter of -houder worden niet publiek bekend gemaakt. Zo worden bij publicatie van de lijst in het Belgisch Staatsblad de eigendomssituatie en de bewaarplaats van voorwerpen of verzamelingen in privébezit niet vermeld. Het Topstukkendecreet voorziet strafsancties voor inbreuken op deze geheimhoudingsplicht.

Daarop geldt één uitzondering: als de eigenaar er uitdrukkelijk mee akkoord gaat kan de bewaarplaats van de voorwerpen wel bekendgemaakt worden.

Informatie over de verwerking van persoonsgegevens vindt u op de website van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

MEER INFORMATIE

Over het Topstukkendecreet en de Topstukkenlijst

www.topstukken.be of www.vlaanderen.be/cultuur

Foto's

- cover Cornelis De Vos • Frans Vekemans © Museum Mayer van den Bergh
- 1 Reliekbeursje • Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk Tongeren © KIK-IRPA
 - 2 Antonio Chichi • Model van het Pantheon te Rome © Art in Flanders
 - 3 Michelangelo Buonarotti • Onze-Lieve-Vrouw met Kind © Art in Flanders
 - 4 Hans Memling • Reliekschrijn van de Heilige Ursula © Art in Flanders
 - 5 Anjou • Bijbel © KIK-IRPA
 - 6 James Ensor • Baden te Oostende © MSKGent
 - 7 SV-4B © Jef Somers

Verantwoordelijke uitgever

Luc Delrue, secretaris-generaal

Depotnummer

D/2020/3241/258

Departement Cultuur, Jeugd en Media

Team Cultuurgoederen

Arenbergstraat 9 • 1000 BRUSSEL

02 553 69 67 • topstukken@vlaanderen.be